

konference

Možnosti a výzvy
alternativní a augmentativní
komunikace v praxi

program

aaak

9:00–9:30: Prezence účastníků

9:30–9:45: Zahájení

9:45–10:00: Hudba a znaky – kulturní úvod
(Aděla Hanáková, Jiří Kantor, Pavel Kučera)

**10:00–11:00: Lena Kondratjeva, Idalie Fernandez:
Začínající uživatel – cesty k úspěchu v AAK**

Příspěvek se bude zabývat postupy a nástroji pro vedení uživatele AAK k úspěšné komunikaci. Zmíněno bude modelování a organizace slovní zásoby na bázi komunikačního softwaru TD Snap s obsahem lokalizovaným pro české prostředí, dále praktické tipy a strategie, které jsou podpořeny moderními klinickými důkazy.

Lena Kondratjeva je certifikovaná logopedka (speech–language pathologist), která se specializuje na poskytování AAK služeb pro děti a mladé dospělé s různými potřebami v rehabilitačním prostředí. Od roku 2019 se podílí na vytváření a lektotování kurzu AAK pro studenty logopedie na Univerzitě Riga Stradiņš (Lotyšsko).

V současné době je zaměstnána jako mezinárodní školitelka ve společnosti Tobii Dynavox a pracuje na tom, aby přinesla povědomí o AAK a potřebné dovednosti v této oblasti do oblasti střední a východní Evropy, Středního východu a Afriky.

Idalie Fernandez je obchodní manažerkou pro východní a střední Evropu, Střední východ a Afriku ve společnosti Tobii Dynavox ve Švédsku, která v posledních pěti letech pomáhá budovat udržitelné systémy AAK v zemích, které AAK teprve rozvíjejí. Před nástupem do Tobii Dynavox pracovala Idalie pět let v technologické společnosti ve Stockholmu, po které následovala nevládní organizace Mentor International, jež podporuje pozitivní rozvoj mládeže. Idalie je nadšená z toho, že pomáhá lidem, aby využili svůj potenciál a dosáhli nezávislosti.

11:30–12:00: Přestávka

12:00–12:20: Jiří Kantor: Co říkají důkazy o AAK

V rámci tohoto příspěvku budou představeny závěry několika nedávných systematických review zaměřených na problematiku alternativní a augmentativní komunikace u osob se speciálními potřebami. Systematická review jsou nejobstnější syntézy důkazů vytvořené prostřednictvím statistické nebo kvalitativní syntézy z dat primárních studií zaměřených na stejnou klinickou otázku. Závěry těchto studií by měly být primárně používány pro tvorbu vzdělávací/zdravotnické politiky, ale také pro rozhodování profesionálů v praxi, neboť představují nejspolehlivější dostupné vědecké důkazy (za předpokladu, že jsou tyto studie provedeny dle standardizova—

ných metodologických doporučení). V rámci semináře bude prostor nejen pro ukázkou několika vybraných studií tohoto typu, ale také pro vysvětlení významu výsledků ze studií pro uživatele v praxi a diskuzi, jak tyto důkazy mohou ovlivnit praxi účastníků semináře.

doc. Mgr. Jiří Kantor, Ph.D. je ředitelem Centra pro vědecké důkazy ve vzdělávání a v uměleckých terapiích (EduArt) na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci výzkumné činnosti se zabývá tvorbou systematických review, implementačních projektů a realizací intervenčních i kvalitativních studií zaměřených do oblasti inkluzivního vzdělávání a uměleckých terapií. V rámci své zkušenosti s lidmi s těžkým vícečetným postižením se zabýval rozvojem strategií pro rozvoj jejich komunikace a výzkumem možností jejich interakce s okolním prostředím, včetně aplikace prostředků alternativní a augmentativní komunikace.

12:20–12.40: Lenka Říhová:

Jádrová slovní zásoba a její místo v AAK

POJĎME se SPOLU zaMYSLET NAD tím, CO TO JE jádrová slovní zásoba a PROČ je DOBRÉ NECHAT jí důležité místo ve VŠECH situacích, KDE POTŘEBUJEME rozvíjet a posilovat schopnost dorozu-

mění. MÁM RÁDA jasná sdělení a NECHCI vás nudit teoretickými koncepty AAK. Proto bude MŮJ příspěvek VÍC než prezentace takové leporelo pro HOLKY a KLUKY, které těší VIDĚT a SLYŠET příklady z praxe a kteří CÍTÍ, že HRANÍ se slovy bez očekávání DÁVÁ větší smysl než trénování komunikace.

Mgr. Lenka Říhová pracuje jako speciální pedagog, logoped a zástupce ředitelky ve Speciální ZŠ Poděbrady. Dlouhodobě se zabývá podporou dětí s problémy v dorozumívání. Je zakladatelkou platformy iSen a iniciátorkou smysluplného využívání tabletů pro vzdělávání a komunikaci dětí s postižením. Svě zkušenosti sdílí jako lektor kurzů, propojujících technologie a komunikaci a prostřednictvím metodických a komunikačních materiálů na www.iSEN.cz. Baví ji propojovat a inspirovat lidi ve smysluplných projektech.

12:40–13:00: Jana Šarounová:

Novinky a tipy pro AAK

V příspěvku budou shrnuty praktické tipy na kurzy, pomůcky, počítačové programy a publikace, které mohou pomoci s budováním AAK. Představen bude stimulační program DaR, který využívá pro AAK zjednodušené manuální znaky, dále počítačové programy pro tisk komunikačních pomůcek Symwriter a InPrint, nová publi-

kace Modelování v AAK. Součástí příspěvku bude pozvání ke stánkům našich vystavovatelů i s upozorněním na zajímavé produkty, které nabízejí.

Mgr. Jana Šarounová se přes 20 let svého profesního života zaměřuje na alternativní a augmentativní komunikaci, a to v oblasti sociálních služeb a hlavně ve školství. Od roku 1998 působí jako speciální pedagog a poradenský pracovník v SPC pro děti s vadami řeči se zaměřením na AAK. Je zkušenou lektorkou zaměřující se na problematiku AAK a vzdělávání žáků s narušenou komunikační schopností, autorkou a spoluautorkou některých publikací o AAK.

13:00–14:00: Oběd

14:00–15:30: Pavla Foster Skalová, Alena Kunová, Zuzana Sýkorová: Ukážu ti, jak na to, aneb jak modelováním přizvat k rozhovoru, workshop

Nejefektivnější cestou při zavádění alternativní komunikace je modelování. Během workshopu se společně zamyslíme nad základními principy modelování a pokusíme se ohledat, jak ho nejlépe využít v každodenním životě. Nabídneme ukázky modelování v naší praxi s malými dětmi s různým typem postižení. Ve skupinách účastníky provedeme uvažováním nad pomůckou pro modelování v určitých typech reálných situací.

Mgr. Pavla Foster Skalová vystudovala speciální pedagogiku, od začátku 90. let pracuje jako poradkyně rané péče, stejnou dobu se zabývá i AAK. Věnuje se supervizím a lektorování seminářů a workshopů souvisejících s podporou komunikace u dětí raného věku. Podílela se autorsky na vzniku knihy *Jak si porozumět, domluvit se a společně si hrát* (vydala Pasparta v roce 2021).

Mgr. Alena Kunová je speciální pedagog, poradkyně rané péče a lektorka v oblasti podpory komunikačních dovedností dětí raného věku se speciálními vzdělávacími potřebami. Od roku 1994 pracuje jako poradkyně rané péče s rodinami

s dětmi s mentálním, fyzickým a kombinovaným postižením, ohroženým vývojem a poruchami autistického spektra. Ve své práci využívá znalosti z oboru AAK, zejména z oblasti podpory rané komunikace u dětí s narušenou komunikační schopností. V letech 1996–2009 pracovala také v SPC pro děti a mládež s vadami řeči se zaměřením na AAK.

Mgr. Zuzana Sýkorová je poradkyně rané péče ve Středisku rané péče Sluníčko, Oblastní charita Hradec Králové. Pracuje s rodinami, které mají malé děti s opožděným vývojem, mentálním postižením, kombinovaným postižením, autismem, dysfázií, poruchami pozornosti... Při terénní práci v rodinách nabízí rodičům různé podoby a formy AAK, zkouší je s dětmi přímo používat. Společně s rodiči hledají, co jim pro jejich děti dává největší smysl. Lektoruje kurzy znakování pro rodiny s dětmi.

14:00–14:30: Lenka Hrnčířová: Zkušenost s využitím AAK u žákyně s kombinovaným postižením v rámci inkluze v běžné základní škole

Vzdělávání žáků s kombinovaným postižením může být velká výzva i pro speciální školy, natož pro běžné základní školy. Základní škola Škola příběhem – církevní základní škola v Brně je neobvyklá nejen svým pojetím výuky, ale i svým přístupem. Již při zakládání školy byla idea inkluzivní školy, nicméně přijetí žákyně s kombinovaným postižením byl neplánovaný krok do neznáma. Žákyně má lehké mentální a tělesné postižení, její komunikace na začátku v první třídě spočívala především v kývání hlavou ano/ne na uzavřené otázky. My jsme se však s tímto nespokojili a začali jsme hledat způsoby, jak dívku co nejvíce rozvíjet verbálně a zajistit jí co nejvyšší míru aktivní komunikace se spolužáky. Nejprve jsme vyzkoušeli piktogramy a znak do řeči, ale později jsme začali uvažovat o tabletu. S pomocí sociálně aktivizační služby LIFETOOL od Diakonie Česko–bratrské církve evangelické jsme jej začali využívat naplno v našem netradičním způsobu výuky. Příspěvek bude sdílet konkrétní využití aplikace GoTalk NOW i naše cíle do budoucna.

Mgr. Lenka Hrnčířová, Ph.D. je speciální pedagožkou na základní škole Škola příběhem – církevní základní škola v Brně. Zastupuje kolektiv této inkluzivní školy, která se rozhodla přijmout dítě s kombinovaným postižením bez předchozích zkušeností s tímto typem inkluze nebo s alternativní a augmentativní komunikací. Škola se řadí mezi alternativní skupinu škol – vyučuje podle programu Začít spolu, jeden den v týdnu se na prvním stupni učí venku a v malých kolektivech se učí děti s různými podpůrnými opatřeními, včetně dětí se čtvrtým stupněm podpory.

14:30–15:00: Pavla Tomančáková, Iva Sonnevendová: Osvojování čtení a psaní u neverbálního dítěte s využitím metod AAK

Johanka je inteligentní devítiletá dívka, která nemluví z důvodu poruchy hybnosti čelisti. Od mala čile komunikuje vlastními znaky a pantomimou, ale chyběl jí komplexní systém komunikace, který by umožňoval hlubší rozhovory a přípravu na písemné vyjadřování. V příspěvku se podělíme o naše dosavadní zkušenosti s rozvojem komunikace pomocí AAK (prostřednictvím programů Symwriter, InPrint a Grid for iPad) a zaměříme se na osvojování čtení a psaní.

Mgr. Pavla Tomančáková: Vystudovala jsem magisterský studijní obor speciální pedagogika na Masarykově univerzitě v Brně. Již osmým rokem pracuji jako školní speciální pedagog na Základní škole a Mateřské škole Olomouc, Dvorského 33, příspěvková organizace. V tomto školním roce působím souběžně i jako další pedagogický pracovník v základním vzdělávání. S AAK jsem se setkala poprvé až v rámci individuální práce s Johankou, s níž pracuji od mateřské školy v rámci předmětu speciálně pedagogické péče. Byla jsem proškolená paní Šarounovou v SPC pro děti a mládež se zaměřením na AAK v Praze a v Petitu u pana Menšíka.

Ivana Sonnevendová, matka Johanky: Moje zkušenosti s AAK jsou pouze s dcerou, vycházejí z proškolení u paní Šarounové z SPC v Praze na Jívenské a pana Menšíka z Petitu v Olomouc.

15:00–15:30: Lena Kondratjeva, Idalie Fernandez
AAK ve třídě: jak to může fungovat?

Sdílení úspěšné zkušenosti z irské školy, které zapojuje do výuky elektronické pomůcky i tištěné materiály a integruje žáky, kteří potřebují alternativní přístupy. Seminář se zaměří na nástroje a strategie používané zaměstnanci školy k zapojení těchto pomůcek do každodenních činností.

14:00–14.30: Adéla Kohelová: Funkční pojetí AAK v ZŠ speciální nejen s digitálními pomůckami

Ve svém příspěvku se budu věnovat hlavně světu působení v oblasti školství. Ve škole, kde pracuji, se v současné době vzdělávají převážně žáci s poruchou autistického spektra, a proto i příspěvek bude zaměřen hlavně na nastavování komunikace s využitím AAK u žáků s touto diagnózou. Budu se věnovat hledání funkční komunikace u nově přichozích žáků s využitím tzv. totální komunikace a následnému hledání ideální komunikační pomůcky. Větší prostor dostanou moderní digitální pomůcky, a to hlavně iPad s komunikační aplikací GoTalk Now, kterou v naší škole aktivně využíváme. Klíčová témata příspěvku:

- Hledání funkčního komunikačního systému u nově přichozích žáků
- Přechod žáků k digitálním komunikačním pomůckám – kdy, proč a jak
- Ukázka individuální práce s žáky
- Ukázka komunikace ve třídě
- Sladění individuální komunikace žáka ve škole, doma a v dalším prostředí

Mgr. Aděla Kohelová: Pracuji jako školský logoped v ZŠ Otrokovice, Komenského, jako speciální pedagog v organizaci Za Sklem a jako externí odborník v projektu „Transformace ve Zlínském kraji – zvyšování kvality služeb“. Problematicke AAK se věnuji již 17 let a mám to štěstí, že můžu pracovat jak s malými dětmi, tak i s dospělými klienty, což mi nabízí širší pohled na celou oblast.

14:30–15:00: Bohdana Kubíková – Honzíkova cesta obrázkovými komunikačními systémy

V příspěvku budou popsány proměny obrázkových komunikačních systémů a jejich vliv na řečový vývoj konkrétního žáka s potřebou AAK. Důležité momenty v jeho vývoji popíší sami rodiče a posluchači budou mít možnost zažít komunikaci tohoto chlapce v současné době po zhruba deseti letech logopedické intervence. Tato cesta je inspirací pro ostatní.

Mgr. Bohdana Kubíková: spoluzakladatelka a předsedkyně Spolku AAK, z.s., který pořádá letní pobytové tábory zaměřené na podporu komunikačních dovedností na Seči, motivační programy v Hradci Králové a školí Znak do řeči. V současné době pracuje jako školní logoped v soukromé škole pro žáky s tělesným handicapem Prointepo v Hradci Králové a jako logoped

pro AAK ve speciální škole ve Strakoniciích. Ve speciálních školách má praxi 25 let jako pedagog. Alternativní komunikací se zabývá 13 let. Zároveň je na rodičovské dovolené s roční dcerou.

15:00–15:30: David Ježek, Erik Kovářik: Uplatnění pozice učitele řečové výchovy v kontextu využívaní prostředků AAK v Základní škole speciální

V Základní škole speciální a Mateřské škole speciální Nový Jičín, Komenského 64, p.o. působí již několik let učitelé řečové výchovy zaměřující se na rozvoj komunikačních kompetencí dětí a žáků v oblasti verbální i neverbální komunikace, především formou individuální práce a metodické podpory ostatních pedagogů a rodičů. Obsahem příspěvku bude prezentace naplně pracovní pozice, zkušeností s tímto konceptem v souvislosti s využitím AAK a také možnosti ukotvení v rámci personálních podmínek školy.

Mgr. Erik Kovářik: Několik let jsem pracoval jako asistent pedagoga a učitel v SŠ, ZŠ a MŠ pro slušově postižené v Olomouci, dále pak jako sociální pracovník a tlumočnick Českého znakového jazyka v Oblastní unii neslyšících Olomouc a jako speciální pedagog v SPC Prostějov. Pátým rokem nyní působím jako učitel řečové výchovy v Základní škole speciální a Mateřské škole speciální, Nový Jičín, Komenského 64, p.o. Zde se denně zabývám

různými formami alternativní a augmentativní komunikace při individuální práci s dětmi a žáky.

Mgr. David Ježek: Dvacet let působím jako učitel v základní škole speciální Nový Jičín, z toho 16 let v rámci vedoucí pozice (zástupce ředitele, ředitel). Spolupodílel jsem se na vytváření podmínek pro pracovní pozici učitele řečové výchovy v naší škole, vytváření jeho pracovní náplně a nastavení organizace a podmínek týmové spolupráce s ostatními pedagogy. V rámci své odbornosti jsem se zaměřoval především na podporu dětí a žáků s těžším kombinovaným postižením.

14:00–14:30: Jaromír Maštaliř, Marie Hubrová, Tomáš Šrámek: Příběh slečny Marie aneb jeden pohled někdy (ne)stačí

Technologie založená na sledování očních pohybů (Eye tracking) může u osob s výrazně narušenou komunikační schopností z důvodu těžkého tělesného postižení otevřít pomyslné dveře do světa porozumění a pochopení. A právě slečna Marie může být v tomto pro nás velkou inspirací. Předtím, než objevila komunikaci založenou na této technologii, měla funkční, ale v jistém smyslu omezené možnosti dorozumívání... Jaké kroky předcházely tomu, než Marie získala vlastní zařízení plně k dispozici? S čím vším se musela na této cestě poprat? Jak vlastně vypadaly začátky práce a co vše to obnášelo? A jak se daří Marii teď? Pokud vás zajímají odpovědi nejenom na tyto otázky, rádi se s vámi o jedno z AAK dobrodružství, i společně s Marií, podělíme...

Mgr. Jaromír Maštaliř, Ph.D.: Odborný asistent Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, člen Oddělení expresivních terapií a osobnostně–sociálního rozvoje; speciální pedagog – psychoped, dramaterapeut. Ve své výukové a pub–

likační oblasti se zaměřuje na oblast AAK u dětí i dospělých osob s výrazně narušenou komunikační schopností. Zde se věnuje problematice identifikace aktuálních komunikačních schopností u jedinců se závažnou poruchou exprese či recepce řeči z důvodu zdravotního postižení či onemocnění, s cílem navrhnout a aplikovat takové strategie AAK, které jim co nejvíce umožní naplnovat vlastní komunikační potenciál. V této oblasti se rovněž snaží o osvětovou a konzultační činnost na úrovni školství, poradenských zařízení i sociálních služeb,

Marie Hubrová: V Domově Horizont žije od roku 2018. Má ráda společnost a zábavu, velkou radost jí vždy udělají návštěvy rodinných příslušníků. Ráda jezdí na výlety, účastní se tanečních vystoupení. Pouští si hudbu i filmy. Do Domova Horizont přišla s komunikační knihou, složenou především z pictogramů, kterou pro ni vytvořili v denním stacionáři a kterou ke komunikaci používala velmi často. Oční navigaci začala používat od roku 2019. Od začátku bylo zřejmé, že využití oční navigace má pro ni velký potenciál, což se také potvrdilo. Dnes pomocí oční navigace běžně komunikuje, pouští si filmy i hudbu. Ráda se ale stále vrací i ke své komunikační knize.

Bc. Tomáš Šrámek: Na univerzitě Palackého v Olomouci vystudoval kombinovaně obor Pedagogika – sociální práce. Zkušenosti v sociální

sfěře získával např. jako sociální pracovník na úřadě práce, aktuálně je sociálním pracovníkem v Domově Horizont.O AAK měl základní povědomí z dob studia. Využívat oční navigaci, vytvářet digitální komunikační tabulky apod. se proto učil v úzké kooperaci s Marií, a to formou pokusu a omylu.

14:30–15:00: Magdalena Slabá: Podpora a rozvoj komunikačních dovedností u dospělých v DOZP Sulickā

Ve svém příspěvku představíme společně s kolegyněmi projekt rozvoje komunikace pro dospělé s mentálním postižením, kteří dlouhodobě žijí v pobytové službě. Zaměříme se na limity práce s dospělými klienty a na to, jakým způsobem se nám je daří překonávat. V praktické části ukážeme přímou práci s klienty a proces hledání nejvhodnější metody alternativní a augmentativní komunikace.

Mgr. Magdalena Slabá: Vystudovala jsem speciální pedagogiku se zaměřením na lidi s mentálním postižením. V současné době pracuji jako metodik projektu komunikace v Domově Sulickā a lektoruji kurz zaměřený na Alternativní a augmentativní komunikaci. V sociálních službách se pohybuji 15 let a ve své praxi se zaměřuji na komunikaci a na vzdělávání dospělých lidí s mentálním postižením.

15:00–15:30: Markéta Novotná: Alternativní a augmentativní komunikace v DOZP Žampach

Domov pod hradem Žampach je zařízení sociálních služeb Pardubického kraje, které poskytuje lidem s mentálním a kombinovaným postižením službu DOZP a následně i CHB, PSB a STD. Ráda bych představila metody AAK, které používáme právě v DOZP, ale i ty, které jsme použili pro kvalitní přechod z této služby do CHB a hlavně pro přechod z „ústavního“ prostředí do běžného komunitního.

Mgr. Markéta Novotná v domově pracuje 25 let jako logoped. Hlavně se zaměřuje právě na AAK, pracuje s dětmi, dospělými i seniory s mentálním a kombinovaným postižením, také i s klienty ze specializované služby s chováním velmi náročným na péči, hlavně s PAS. Současně pracuje jako školský logoped ve speciální škole v Žamberku, kde dříve i učila.

